

## V.

**Et Bidrag til Islands Kirkehistorie.***Ved Holger Fr. Rørdam.*

Skjønt Sædeligheden idethele ikke stod paa faste Fødder her i Norden i Romerkirkens sidste Tid, var Tilstanden dog neppe nogensteds slettere end paa Island — det skulde

da være i Bergen, hvor de tydske »Garper« førte et saare ryggeløst Levned. Blandt de Synder, som især gik i Svang paa Island, nævnes Blodskam som hyppig forefaldende. Bisperne havde i den katholske Tid taget Sagen let og ladet sig nøje med efter eget Tykke at paalægge de skyldige en Kirkebod. Saaledes var Tilstanden ogsaa i den første Tid efter Reformationens ufuldkomne Indførelse paa Øen. Men den 29 Marts 1560 befalede Kong Frederik II de tvende daværende islandske Bisper at træde sammen og gjøre »en Skik og Ordinans paa, hvad Straf de derfor skulle lide, som saadanne uherlige Gjerninger bedrive, og det skriftligen forfatte«, og siden skikke Kongen det tilhænde, forat han ved sin Underskrift kunde give det Lovskraft. Men Biskopperne svarede, at det var over deres Kræfter og frabad sig derfor underdanigst den Ære og Byrde, som meget bekvemmeligere kunde overlades til de højlærde ved Kjøbenhavns Universitet<sup>1</sup>). Som Følge deraf blev Sagen overdragen til Professorerne, som da udarbejdede et Udkast til den Lov af 20 Marts 1563, som under Navn af Stordommen siden blev gjældende paa Island og agtedes for en af Landets allervigtigste Love. — Da de højlærdes Betænkning og Udkast ikke hidtil har været bekjendt, meddeles samme tilligemed den kgl. Befaling til dem om at antage sig Sagen.

## 1.

Professores vdi Kiøbnehaffnn finge breff, som effther følger etc.

Frederich etc.

Wor synnerlig gunst thilforrn. Wiider, att wij ere komne vdi forfaring, hurledis att ther skall bedriffuis mange groffue laster oc whørlige gerninger paa wortt land Island, oc ey ther findis nogen schick eller ordning giortt, hure ther mett skall handlis, oc huad straff ther effther

<sup>1</sup>) Finus Johannæus, Hist. eccl. Island. III, 13. 303. Gjessing, Jubellærere. I, 105—6.

schall gange, huor fore wore vndersotte ther samestedz thess ydermere fordriste thennom saadanne stycker att begange. Oc wij for slig leylighedz skyld haffue thilschreffuit superintendenterne ther samestedz, att the thett skulle offuer weye oc giøre ther paa en skick, huorledis saadanne misgerninger thilbørligen kunde straffis. Tha haffue the ther om schreffuit oss thill oc eblant andett begierit, att sligt motte giffues etther thilkiende, oc attj ther paa motte sige oc giøre en skick oc ordning: effthersom i ydermere aff for<sup>ne</sup> Superintendents breff haffue att forfare, som wij etther her hoss thilschicke. Tha paa thett slig synnd oc last maa aff leggis, oc the, som i saa maade her effther skyldig findis, maa straffis, som wedbør, bede wij etther oc begiere, attj mett ald fliid thett wille offuer weye, oc sidenn endelighen ther om beslutthe, hure mett sligt her effther holdis skall, oc huad straff thend schall haffue, hues brøst saa findis, oc thett lade beschriffue oc sidenn strax mett thett allerførsthe schicke oss thett thilhennde. Ther mett giørre i oss synnderligen thill vilge. Datum Emsborg 15 Januarij Aar 1561.

Tegnelser over alle Lande. VI, 387.

## 2.

Høimectigste først och Konge, alderkiereste naadigste herre, nest en tilbørlig Tacksielse for alle Ethers Naadis Welgierning mod oss fattige mend, giiffue wij Ethers Naadis Høimectighed ganske ydmygeligenn tilkiende, att wij Ethers Naadis scriffuelse den 30 Januarij bekommet hafue, wdi huilckenn Ethers Naadis Høimectighed oss foresetther och tilkiende giiffuer om den wtilbørlig handel, som brugis och seduonlig er paa Island wdi Ecteskabs brud och tilhobekommelse: Och derfor begierer aff oss med dee Islendiske Superattendentere, at wij om samme wtilbørlige Seduon oc kietterske Ecteskabs forbindelse aluorligenn tencke wilde, och Ethers Konlig Maiestat saadanne wor betenckelse oc raad scrifteligenn til honde schicke, at Ethers Konlig Maiestat

kunde hafue noget fast fundament oc grund til hues enctenn formilding eller straff ofuer samme laster gaa och rettis kunde, Der fore hafue wij saadann Ethers Konlig Maiestats Wilie oc befaling met det snareste efftherkommet, och wdi nogle article wor mening och Suar her om paa det korteste befattet: Huilcke Article oc betenckelse wij nu til Ethers Konlig Maiestat forschicke, forhobendis at die Ethers Konlig Maiestat, naar die retteligenn offuerveyes, icke myssfalde skulle: Som wy och ydmygeligenn aff Ethers Konlig Maiestet begiere, at Ethers Konlig Maiestat vil denne voor arme tjeneste oc forfattede Raad til tacke tage, och Ethers Gudfrygtelig och Christelig hiertte der hen føre, at Ethers Naadis herrefaders Ordinantie och Kirkeordning motte wed mackt holdes, oc rettelig beuores: Thi der effther kunde ocsaa saadanne Ectheskabs sager clarligenn rettes, och Christelig skick och høueschhed stadfestis. Det wil denn aldermectigste Gud beløne bode til liiff och siel; huilckenn wij oc ville hafue Ethers Konlig Maiestet met Raad, Regiment oc all Løcke befalet: hannem ske ære, loff oc priiss til euig tiid, Amen.

Hafniæ 2 die Februarij, Anno Christi 1561.

Eders Naades Høgmectigheds  
Vnderdanige och Tro

Rector oc menige Professores  
i Ethers Naadis Scolæ Køffnehagenn.

Original med Segl i Gehejmearkivet. Følgende Betænkning findes vedlagt.

### 3.

Gensuar till thendt Islandske beretning om Blodskams synd oc straff, befattidt vtj x Article.

I. Thendt naturlige low om thendt forbødne Blodskam bør att holdis ved machtt wforkrenckelige, saa att ingen verslig eller geistlig øffrighedt maa ther emodt dispensere, fordj Gudt er thendt ypperste Monarch, som alle konger oc herrer skal være vndergiffne. Tisligest eptherdi att

Øffrigheds statt er Guds ordning, maa icke naagen øffrighedt sig ther emodt forgriffue.

II. Huor som naagitt Rige eller Landt haffuer fleer grader eller lid vtj æthen forbøditt for naagen erlig tuchtt skyldt, aff Naturins indskudilse, bør samme forbudt strengeligen att holdis ved machtt. Dogh med saadan forskæll, att Kongen maa dispensere med besynderlige personer vtj the lid, som icke formelis vtj Guds Low, Leuit: 18., eller oc begriffais vtj thennem. Thi naar naagen forbiudis Echte-skaff for slegts eller suogerskaff skyldt, skall thet forstaas om alle the, som er vtj lige lid med thet forbødne.

III. Huem som her emodt vitterligen sigh forgriffuer, handt bør att straffis ephther vedtagen low oc viiss, paa thet mandt kandt affuende Guds vrede, som vill, att blodskams last skall hordelige straffis, som mange historier beuissse.

IV. Endog att geistlig øffrighedt skall all Guds lows offuer-trædilse straffe med thet aandelige suær, thet er med Guds ordtt, ephther thendt Jurisdiction oc machtt, som Christus siin kircke giffuitt haffuer, dogh bør ingen geistligh øffrighedt oc Guds ords tjenere velde sig ind mod verslig øffrighedtz embede oc befalning, att handt verslig sager sigh tiltager, fordj Christi riige huercken indgriffuer sig y verslig Rigers retthergang oc dom, icke helder bør att helle oc beskylle nogen, som emod Guds eller verslig low oc god seduane sig formaster.

V. Her aff fylger, att thendt Islandske Low om the forbudne grader oc lid bør att holdis wed machtt aff Kongen, oc att the, som ther emod synder, skall icke beskyttis med naagen kircke fred eller kircke low, som thet skede vtj Paue dommitt, der Pauen vaar Rex Regum.

VI. Fylger oc her aff, att Islands Indbyggere bør icke att søge till Norghe, vden thet saa vaare aff Kongen skickitt, huercken for straff eller boedt skyldt, men bør att straffis aff kongens mandt, som ther till betrodt er, oc læris oc absolueris aff the Guds ords tienere, som paa landit ere till skickede.

VII. Tisligest følger her oc aff, att kongen maa oc bør afflegge saadanne kircke fred, huor med naagen will siin last betecke eller siin fortiente straff forhale eller afftinge.

VIII. Bør oc blodskams last, som mandt for vederstyggeligheds skyld kalder ketterj, straffis med haar straff, besynderlig for thisse tuende sager skyldt. Thendt første, thi synden vtj sig self er for Gudt oc hæffuiske mendiske vederstyggelig, slem oc fuell. Thendt anden, paa thet att samme blodskam icke schall tage offuerhaandt, som skeer med the synder, som verslig øffrighed seer igennem fingre med.

IX. Eptherdi Guds low vill icke, att Blodskendere skall leffue, bør icke een christelig øffrighedt att see igennem fingre med thennem, dogh maa handt straffen moderere oc formilde, epther som sagen giffuer sig, saa framt att formegen offuerbærilse bliffuer icke till ett synde tecke; thi thet er een grum mildhed, som sparer een med thendt gandske menigheds skade oc fare.

X. Vaar danske low er loff vær, som pleyger att straffe saadane kettiske oc naturlige lows offuertrædilse med ild, huor med vaare forfædre noch som giffuer till kiende, att the haffuer veritt findske saadane laster, oc haffue hafft naturlig tuchtt for øgen, mere end the, som vill bruge vor christelige frijhed till eet synd tecke, huilcke som Paulus straffer Galat. 5.

---